Een eerlijk verhaal over Water, voor nu en later

Verkiezingsprogramma 2027-2031

versie 31 oktober 2026

Inhoudsopgave

- Introductie
- Hoofdstuk 1: Ons toekomstbeeld: een veerkrachtig natuurlijk systeem
- Hoofdstuk 2: Van toekomstbeeld naar uitvoering: leven met waterextremen
- Hoofdstuk 3: Schoon en levend water als basis
- Hoofdstuk 4: Een eerlijke, rechtvaardige en betaalbare watertransitie
- Hoofdstuk 5: Samen koers houden in een onzekere toekomst
- Hoofdstuk 6: Wat betekent ons programma voor u?

Introductie

Wie zijn wij?

Voor de waterschapsverkiezingen 2027–2031 vormen Water Natuurlijk, PRO, D66 en Volt samen één gezamenlijke lijst voor Waterschap Vallei en Veluwe. We doen dat als gelijkwaardige partners, vanuit een gedeelde inhoudelijke basis en met één gezamenlijk verkiezingsprogramma voor water, natuur, economie en leefomgeving.

Die samenwerking past bij het karakter van het waterschap. Waterbeheer vraagt om keuzes die vaak over de grenzen van afzonderlijke politieke partijen en bestuurslagen heen gaan. Daarom brengen we verschillende politieke en maatschappelijke achtergronden samen in één gezamenlijke groen-blauwe, sociaal en progressieve koers voor Vallei en Veluwe.

Onze gezamenlijke inzet is een gezond, natuurlijk en veilig watersysteem, met een eerlijke verdeling van baten, lasten en risico's. We wentelen kosten niet af op andere gebieden, toekomstige generaties of de belastingbetaler wanneer een gebruiker of vervuiler deze aantoonbaar veroorzaakt. We beoordelen voorstellen vanuit die gezamenlijke koers en op basis van kennis, ervaring en het belang van het watersysteem als geheel.

De samenwerking maakt ons ook sterker buiten het waterschap. Via de politieke netwerken van PRO, D66 en Volt in gemeenten, Provinciale Staten en landelijk zoals de Unie van Waterschappen kunnen we de belangen van het waterschap eerder en krachtiger onder de aandacht brengen bij ruimtelijke keuzes, natuurbeleid, klimaatadaptatie en andere besluiten die ons werk bij Vallei en Veluwe raken. Het waterschap van de toekomst is dé waterautoriteit, en wordt ook zo gezien door medeoverheden en andere partners.

Water bepaalt onze toekomst

Water is overal in Vallei en Veluwe, zichtbaar èn onzichtbaar; in beken en rivieren, in de bodem onder de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, in sloten en grachten, plassen en vennen en in de wijken en landschappen waarin we wonen, werken en recreëren. Meestal merken we pas hoe belangrijk water voor ons leven is wanneer er te veel van is, te weinig, of wanneer het vervuild raakt.

De vanzelfsprekendheden van vroeger gelden niet meer. Langdurige droogte en lage grondwaterstanden worden afgewisseld met hevige buien en hoge rivierstanden. Natuur en waterkwaliteit staan op veel plekken onder druk, terwijl ook ruimte nodig is voor nieuwe woningen, landbouw, bedrijven en infrastructuur. Het water- en bodemsysteem kan niet eindeloos worden aangepast aan alles wat we overal willen. Daarom zijn keuzes nodig.

Water Natuurlijk, PRO, D66 en *Volt* willen die keuzes niet uitstellen. De zomer van 2026 maakte duidelijk dat de gevolgen van klimaatverandering op ons dagelijks leven sneller zichtbaar worden dan we misschien dachten. Wij willen ook in de toekomst Vallei en Veluwe veilig, groen, gezond en economisch sterk houden, door in te zetten op schoon en voldoende water voor inwoners, natuur, landbouw en bedrijven. Daarvoor moeten we nu werken aan een watersysteem dat ook op lange termijn standhoudt en betaalbaar is.

Die keuzes beginnen bij de kerntaken van het waterschap: *veiligheid*, *voldoende water* en *schoon water*. Maar de manier waarop we die taken uitvoeren moet veranderen. Klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit, woningtekorten en veranderingen in landbouw en economie vragen om een meer samenhangende aanpak van water, bodem, natuur en landgebruik.

Tekstbox 1: Wat doet het Waterschap?

Waterschap Vallei en Veluwe werkt aan een ***veilige, gezonde en waardevolle leefomgeving***. Vanuit drie wettelijke kerntaken zorgt het waterschap voor:

- **Waterveiligheid**. We beheren en versterken dijken en andere waterkeringen om inwoners en gebieden te beschermen tegen overstromingen.
- **Een robuust watersysteem met voldoende water**. We houden water zo lang mogelijk vast, voeren het af waar dat nodig is en zorgen voor voldoende zoetwater voor natuur, landbouw, inwoners en bedrijven. Daarbij bereiden we het gebied voor op langere perioden van droogte én hevige neerslag.
- **Schoon water en goed gezuiverd afvalwater**. We werken aan schoon en natuurlijk oppervlaktewater en zuiveren het afvalwater van inwoners en bedrijven voordat het terugkeert in het watersysteem.

Deze taken staan niet los van de omgeving. Klimaatverandering, digitalisering & cybersecurity, verlies aan biodiversiteit, woningbouw opgave, aanpassingen in de landbouw en economische ontwikkeling stellen nieuwe eisen aan het waterbeheer die niet alleen vanuit de kerntaken op te lossen zijn. **Daarom willen wij de maatschappelijke invulling van de kerntaken verbreden. Het versterken van maatschappelijke betrokkenheid, het ondersteunen van initiatieven uit de samenleving en het actief bijdragen aan duurzame gebiedsontwikkeling horen daar voor ons nadrukkelijk bij.**

Onze koers begint bij de kracht van het natuurlijke water en bodemsysteem met de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug als belangrijke basis. Gezonde, goed bewortelde bodems nemen water op en houden het vast. Voldoende grondwater zorgt ervoor dat jaarrond sprengen en beken gevoed worden. In natte periodes moet meer water worden vastgehouden in de beekdalen en natuurgebieden. Groen en water in stad en dorp en natuurvriendelijke oevers bieden naast waterberging ook natuurlijke zuivering en verkoeling. Schoon en levend water is bovendien een bron van biodiversiteit en creëert een aantrekkelijke leefomgeving. Technische maatregelen blijven nodig, niet alleen voor onze veiligheid maar ook wanneer natuurlijke oplossingen alléén onvoldoende zijn. Voor schoon water geldt daarbij ons uitgangspunt: *wat schoon is, moet schoon blijven.* We willen veel strengere regels voor gebruik van bestrijdingsmiddelen en lozing van PFAS houdend water. Waar vervuiling niet volledig bij de bron kan worden voorkomen, investeren we in betere zuivering om ook nieuwe en toenemende verontreinigingen zo goed mogelijk uit het water te verwijderen.

Die koers heeft ook consequenties. Niet alles kan overal meer en niet ieder risico of watergebruik kan onder alle omstandigheden worden gegarandeerd. Daarom bepalen we per gebied waar we op lange termijn naartoe willen, welke maatregelen nu verstandig zijn en welke vervolgstappen in de toekomst nodig kunnen zijn. Zo geven we inwoners, agrariërs, bedrijven, beheerders van natuurterreinen en overheden tijd om zich voor te bereiden en mee te bewegen. Dit noemen we de ‘watertransitie’.

Die watertransitie moet bovendien eerlijk verlopen. We moeten durven investeren in een weerbaar en toekomstbestendig watersysteem waar onze kinderen en kleinkinderen baat bij hebben in plaats van de rekeningen gepresenteerd krijgen. Goed rentmeesterschap betekent voor ons dat we zorgvuldig omgaan met publieke middelen én eerlijk zijn over de keuzes die nodig zijn om noodzakelijke investeringen te betalen. *Sociale rechtvaardigheid* staat voor ons bovenaan; we ontzien mensen die het financieel minder breed hebben en verdelen we de lasten volgens het principe dat grootverbruikers en vervuilers naar verhouding meer bijdragen aan de kosten die zij veroorzaken. Ook het waterschap zelf geeft het goede voorbeeld door zuinig en transparant om te gaan met water, energie, grondstoffen en publieke middelen en te werken aan een klimaatneutrale, circulaire en doelmatige organisatie.

Onze koers in vijf hoofdstukken

Dit programma is opgebouwd als één samenhangend verhaal: *ons streven naar een Vallei en Veluwe waar we prettig en veilig kunnen wonen en werken, waar natuur en landschap veerkrachtig zijn en waar schoon en voldoende water beschikbaar is*. De vijf hoofdstukken laten zien welke keuzes daarvoor nodig zijn:

1. **Een veerkrachtig natuurlijk systeem als fundament.**
   We beginnen bij de vraag wat water, bodem, natuur en landschap op lange termijn aankunnen. Nieuwe ontwikkelingen en bestaand gebruik van ons water en de bodem gaan beter aansluiten op wat het watersysteem en de bodem duurzaam aankunnen. Zo voorkomen we dat we problemen en kosten naar de toekomst doorschuiven.
2. **Leven met waterextremen: nu aanpassen voor later.**
   We richten en beheren het watersysteem zo dat het beter kan omgaan met droogte, extreme neerslag en hoogwater. Per gebied binnen Vallei en Veluwe bepalen we waar we naartoe werken. We zetten nu de noodzakelijke stappen en houden vervolgstappen in beeld. Dat doen we natuurlijk waar het kan, en technisch waar het ons helpt onze doelen te bereiken.
3. **Schoon en levend water als basis.**
   Schoon water en biodiversiteit zijn geen luxe, maar voorwaarden voor een gezonde leef- en werkomgeving. We pakken vervuiling zoveel mogelijk bij de bron aan, herstellen de ecologische kwaliteit van ons watersysteem en maken natuurvriendelijk beheer van onze dijken en oevers de norm.
4. **Een eerlijke en betaalbare watertransitie.**
   Waterbeheer moet betaalbaar blijven voor iedereen. Mensen met weinig financiële ruimte kunnen rekenen op een ruim sociaal vangnet. Grootverbruikers, vervuilers en initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen dragen naar verhouding bij aan de extra kosten die zij veroorzaken. Tegelijk investeren we gezamenlijk in een toekomstbestendig watersysteem en ondersteunen we mensen en bedrijven die hun bedrijfsvoering daarvoor moeten aanpassen of moeten investeren.
5. **Samen koers houden in een onzekere toekomst.**
   Veel keuzes in het waterbeheer werken tientallen jaren door. Daarom kijken we vooruit, betrekken we inwoners en gebiedspartners vroegtijdig en sturen we bij wanneer nieuwe kennis of omstandigheden daarom vragen. We benutten data en digitale toepassingen om beter te meten, voorspellen en beheren, en zorgen tegelijk voor veilige en weerbare digitale systemen zodat vitale waterdiensten betrouwbaar blijven functioneren.

Tekstbox 2: oude namen geven ons richting naar de beste oplossing

Plaats- en veldnamen in Vallei en Veluwe vertellen vaak iets over de natuurlijke eigenschappen van een gebied. Namen als *broek, veen* en *horst* zijn geen toeval: ze verwijzen naar natte laagtes, moerassige gronden of juist hogere, drogere plekken. Wie naar die namen kijkt, krijgt soms verrassend veel informatie over hoe het watersysteem van nature functioneert. Historische kaarten en ervaringen met wateroverlast bevestigen dat beeld vaak. Dat zien we terug in gebieden als *Gulbroek bij Heerde*, waar schoon kwelwater natte graslanden en broekbossen voedde, en in *Ederveen*, waar de naam herinnert aan een van nature drassig gebied waarin water niet vanzelfsprekend snel verdwijnt. Ook *Het Broek bij Renkum* dankt zijn naam aan de natte omstandigheden en kende vroeger geregeld wateroverlast bij hoge rivierstanden. Aan de andere kant vertelt een naam als *Hulshorsterzand* juist het tegenovergestelde: het is een hoog, droog stuifzandgebied op de Veluwe, waar water snel in de zandige bodem wegzakt.

Die namen zijn geen blauwdruk voor het waterbeheer van vandaag of de toekomst, maar ze herinneren ons eraan dat elk gebied een eigen rol heeft (gehad) in het waterbeheer, wat ons kan helpen bij het herstel van het natuurlijke watersysteem.

Wil je zelf meer weten over wat topografische namen over jouw omgeving te vertellen hebben? Kijk dan tijdens het fietsen of wandelen goed om je heen en probeer in het landschap te zien wat de plaatsnamen of bordjes je vertellen over het oorspronkelijke watersysteem.

116

117

1 Ons toekomstbeeld: een veerkrachtig natuurlijk systeem

Vallei en Veluwe kan alleen veilig, gezond, aantrekkelijk en economisch sterk blijven wanneer water, bodem, natuur en landschap opnieuw als één veerkrachtig systeem functioneren. Gezonde bodems nemen water op, beekdalen en natuurgebieden bieden ruimte aan neerslag, grondwatervoorraden worden aangevuld en levende beken en oevers dragen bij aan schoon water en biodiversiteit. Dit natuurlijke systeem biedt meerwaarde waar alle inwoners, de landbouw en onze economie dagelijks van profiteren en genieten.

Klimaatverandering en de toenemende druk op de ruimte maken het steeds moeilijker en kostbaarder om het watersysteem aan iedere afzonderlijke functie aan te passen. De zomer van 2026 liet zien dat er grenzen zitten aan de maakbaarheid van ons watersysteem en manier waarop we omgaan met de ons grondwater. Wij kiezen daarom voor een omslag: nieuwe ontwikkelingen en bestaande functies gaan zich richten naar wat het gebied duurzaam kan dragen. Die verandering organiseren we voorspelbaar, rechtvaardig en samen met inwoners en gebiedspartners.

Een natuurlijker watersysteem maakt het beheergebied van Vallei en Veluwe niet alleen veiliger, maar ook mooier en gezonder: met levende beken, schoon zwemwater, groene buurten, bloemrijke dijken en aantrekkelijke landschappen om in te wonen, werken en recreëren.

Onze Kernboodschap: Een veerkrachtig natuurlijk bodem en watersysteem is de basis voor veilig en gezond wonen, recreëren, schoon en voldoende water, natuur en een gezonde economie. Nieuwe ontwikkelingen en bestaand gebruik gaan daarom steeds beter aansluiten bij wat water, bodem en natuur op lange termijn aankunnen. Zo voorkomen we nog meer schade aan de natuur en hoge kosten voor herstel later.

1.1 Onze ambitie

Op korte termijn wegen de belangen van water en bodem aantoonbaar zwaarder mee bij ruimtelijke besluiten van gemeenten en provincies. In 2031 hebben we voor alle deelgebieden binnen Vallei en Veluwe watersysteemplannen waarin we beschrijven welke ontwikkeling van het water- en bodemsysteem wordt nagestreefd en welke vormen van wonen, landbouw, natuur en bedrijvigheid daarbij passen. Deze plannen worden actief overgenomen in de omgevingsplannen van provincies en gemeenten. Provincie en gemeenten zien het waterschap als dé waterautoriteit, schatten de kennis van het waterschap op waarde en betrekken het waterschap vroegtijdig bij gebiedsprocessen en ruimtelijke plannen.

Richting 2050 zijn deze watersysteemplannen uitgevoerd en vormt het natuurlijke water- en bodemsysteem het fundament onder een veilige, gezonde en economisch sterke regio. Bodems houden meer water vast, grondwatervoorraden zijn beter in balans en beken, beekdalen, natuurgebieden en stedelijk groen functioneren meer als één samenhangend systeem. We hebben groen-blauwe verbindingszones gerealiseerd door onderdelen van het watersysteem, zoals de hoge zandgrond, sprengen, beken en beekdalen en lagergelegen graslanden, beter met elkaar te verbinden. Dit levert allerlei voordelen op, zowel onder dagelijkse omstandigheden als tijdens extreme regenval of droogte. Functies en landgebruik passen steeds beter bij wat een gebied duurzaam aankan, waardoor we minder afhankelijk worden van steeds grotere en duurdere technische ingrepen.

1.2 Onze keuzes

1. **Water en bodem sturen waar en hoe we Vallei en Veluwe ontwikkelen**. Nieuwe woningen, bedrijventerreinen, infrastructuur en andere grote ontwikkelingen horen op plekken waar zij ook op lange termijn kunnen blijven. We voorkomen dat bebouwing of andere permanente ontwikkelingen in laaggelegen gebieden zoals

Eemland, Arkemheen en delen van de IJsselvallei ruimte vrijhouden die later nodig is voor water, natuur of waterveiligheid. Dat voorkomt dat problemen ontstaan die later veel moeilijker of kostbaarder zijn om op te lossen.

Keuzes over de ruimtelijke inrichting worden beschreven in de provinciale en gemeentelijke omgevingsplannen. Een nauwe samenwerking met de provincies en gemeenten, vanuit de erkenning dat het waterschap dé waterautoriteit is, is daarom cruciaal om de waterschapsbelangen een prominente plek te geven in de omgevingsplannen. Het waterschap brengt zijn kennis vroeg in, stelt duidelijke voorwaarden en spreekt zich uit wanneer plannen op lange termijn leiden tot onaanvaardbare risico's of steeds hogere publieke kosten. Nieuwe ontwikkelingen horen op locaties waar zij ook in de toekomst verantwoord kunnen functioneren.

Daarom willen wij:

- Nieuwe ontwikkelingen vanaf het begin water- en klimaatbestendig ontwerpen;
- Dat het waterschap grond gaat aankopen of langjarige afspraken maken over het gebruik van grond wanneer dit blijvend nodig is om ruimte voor water, natuur of waterveiligheid duurzaam veilig te stellen. Grondbezit is daarbij een middel, geen doel.
- Kwetsbare gebieden die op lange termijn nodig zijn voor waterberging, infiltratie, natuur of waterveiligheid zoveel mogelijk vrijhouden van onomkeerbare bebouwing;
- Toekomstige bewoners, ondernemers en investeerders vooraf duidelijkheid geven over water- en klimaatrisico's.

2. **Functie volgt steeds vaker het natuurlijke waterpeil.** We kunnen het watersysteem niet eindeloos aanpassen aan iedere bestaande of gewenste functie. Daarom geldt ons uitgangspunt: *functie volgt peil*. In natte gebieden kan dat betekenen dat landbouw of landgebruik zich moet aanpassen om beter bestand te zijn tegen tijdelijk nattere omstandigheden; terwijl op droge gronden functies juist rekening moeten houden met beperkte waterbeschikbaarheid. Dit brengen we in in het participatietraject met de omgeving en belanghebbenden bij het vaststellen van een nieuw peilbesluit.

   Daarom willen wij:

   - Het peilbeheer steeds meer laten aansluiten bij de brede stroomgebied doelstellingen, d.w.z. wat bodem, oppervlakte- en grondwater en de afgesproken natuurdoelen duurzaam kunnen dragen;
   - Bij nieuwe en te actualiseren peilbesluiten de effecten van klimaatverandering, bodemdaling, natuurdoelen en toekomstige waterbeschikbaarheid nadrukkelijk meewegen en niet alleen het huidige grondgebruik;
   - Samen met grondeigenaren, agrariërs en medeoverheden zoeken naar vormen van landgebruik die beter passen bij het natuurlijke water- en bodemsysteem. Dat betekent o.a. geen waterintensieve (en vaak vervuilende) teelt op de hoge zandgronden van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug;
   - Bij structurele veranderingen in het peil tijdig duidelijk maken welke gevolgen dit heeft voor grondgebruik en bedrijfsvoering, zodat grondeigenaren en ondernemers zich daarop kunnen voorbereiden en aanpassen;

3. **We herstellen natuurlijke buffers en groen-blauwe verbindingen.** Een veerkrachtig watersysteem heeft ruimte nodig om water vast te houden, te laten infiltreren en schoon te houden. Daarom herstellen en beschermen we de natuurlijke structuren die daarvoor essentieel zijn: beekdalen, natte laagtes, gezonde bodems, natuurgebieden en groen-blauwe verbindingen.

   Daarom willen wij:

   - Essentiële groen-blauwe verbindingen tussen beken, natuurgebieden en stedelijk groen herstellen en versterken;

- Natuurlijke beekdalen, moerassen en natte gebieden herstellen en beschermen, maar ook landschapselementen zoals heggen, houtwallen, poelen en groene verbindingen herstellen waar zij bijdragen aan water vasthouden, biodiversiteit en landschap. Met natuur- en landschap beheerders bespreken we de noodzaak tot bosomvorming in zwaar verdroogde gebieden;
- Landbouwvormen, zoals biologische en natuurinclusieve landbouw, die structureel bijdragen aan een gezonde bodem, minder gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest, meer biodiversiteit en een lager watergebruik gericht ondersteunen vanuit de doelen van het waterschap;
- Investeringen in het watersysteem combineren met zuiveringsambities, waterveiligheid, recreatie en een aantrekkelijk cultuur-historisch en natuurlijk landschap. Recreatie zorgt ervoor dat water en natuur beter beleefd wordt. Zwemwater, visplekken, wandelpaden, bankjes langs beken, en mogelijkheden om te kanoën geven hier invulling aan. Recreanten zijn tevens de extra paar ogen van het waterschap als het gaat om schoon en veilig water;

4. **We kiezen per gebied voor één samenhangende koers.** Waterkwaliteit, wateroverlast, droogte, natuur, landbouw, stikstof, woningbouw en economische ontwikkeling worden nog te vaak afzonderlijk aangepakt, terwijl zij binnen één stroomgebied direct met elkaar samenhangen en elkaar kunnen versterken. Niet ieder gebied vraagt dezelfde aanpak. Daarom bepalen we per watersysteem waar we op lange termijn naartoe werken, welke functies daarbij passen en welke maatregelen daarvoor wanneer nodig zijn.

   Daarom willen wij:
   - In 2031 voor alle deelgebieden van Vallei en Veluwe een integraal watersysteemplan hebben, en per watersysteem vastleggen welke maatregelen vóór 2031 nodig zijn, welke vervolgstappen daarna in beeld blijven en welke ruimtelijke keuzes daarvoor nu al nodig zijn;
   - De langetermijnkoers vastleggen in de Blauwe Omgevingsvisie (BOVI) en deze gebiedsgericht vertalen naar concrete doelen en uitvoeringsmaatregelen in het Blauw Omgevingsprogramma (BOP) en de watersysteemplannen, en – waar van toepassing – peilbesluiten;
   - In kwetsbare gebieden, zoals de Veluwe, Utrechtse Heuvelrug en beekdalen, herstel van water en natuur verbinden met de aanpak van verdroging, stikstof, vervuiling en klimaatverandering;
   - Binnen gebiedsprocessen samen met agrariërs en grondeigenaren maatregelen uitwerken die tegelijk bijdragen aan minder uitspoeling van mest, afname gebruik van bestrijdingsmiddelen, duurzaam bodembeheer, etc.;
   - Watersysteemplannen samen met gemeenten, provincies, terreinbeheerders, agrariërs, drinkwaterbedrijven en andere betrokken partijen opstellen, waarbij we regionaal één koers bepalen maar maatregelen lokaal en gebiedsgericht uitvoeren. We willen daarbij bestaande gebiedsprocessen, zoals o.a. Vallei en Veluwe Klimaatbestendig, benutten en versterken in plaats van nieuwe parallelle trajecten op te starten;

5. **We toetsen ruimtelijke plannen op hun gevolgen voor later.** Water en bodem sturend krijgen pas betekenis wanneer de gevolgen van ruimtelijke besluiten vooraf duidelijk zijn en serieus meewegen. Daarom willen we dat het waterschap vroeg in het proces beoordeelt wat ruimtelijke plannen betekenen voor waterveiligheid, waterbeschikbaarheid, bodemdaling, natuur en toekomstige beheer- en aanpassingskosten (we noemen dat de *generatietoets*). Zo voorkomen we dat besluiten van vandaag noodzakelijke maatregelen voor volgende generaties onmogelijk of onbetaalbaar maken.

   Daarom willen wij:
   - De watertoets actief toepassen, d.w.z. water en bodem al meewegen bij de locatiekeuze en eerste planvorming, ruim voordat locatie en ontwerp zijn vastgelegd;

- Bij plannen met langdurige gevolgen een *generatietoets* uitvoeren, waarin toekomstige risico's, gevolgen voor beheerlasten en mogelijkheden om later aan te passen worden meegewogen;
- Alternatieven vergelijken wanneer een plan grote gevolgen kan hebben voor het water- en bodemsysteem;
- Water- en klimaatrisico's van grote gebiedsontwikkelingen openbaar en begrijpelijk maken voor bewoners, ondernemers en investeerders;
- Het waterschap zich duidelijk laten uitspreken wanneer een plan leidt tot onaanvaardbare risico's of hoge publieke kosten op lange termijn.

2 Leven met waterextremen: nu aanpassen voor later

Het klimaat verandert en dat merken we steeds sterker in Waterschap Vallei en Veluwe. Langdurige droogte en lage grondwater- en rivierstanden worden afgewisseld met hevige buien, hoge waterstanden en lokale wateroverlast. Dat vraagt om een andere manier van waterbeheer: niet direct water afvoeren als het nat is, maar het watersysteem zo inrichten dat overtollig water in natte periodes bij kan dragen aan het aanvullen van de grondwaterstanden voor in droge periodes, zodat het watersysteem beide extremen beter kan opvangen.

Wat daarvoor nodig is, verschilt per gebied. Op de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug zijn we voor de aanvulling van het grondwater vrijwel volledig afhankelijk van neerslag. Daarom is het daar belangrijk om regenwater langer vast te houden en zoveel mogelijk in de bodem te laten infiltreren. In Eemland, Terwolde en de polders bij Oldebroek/Hattem spelen naast vasthouden ook peilbeheer, berging en waar mogelijk wateraanvoer een rol. In steden en dorpen moeten groen, bodem, straten en oppervlaktewater samen meer regenwater kunnen opnemen en tijdelijk vasthouden. Bij het peilbeheer wegen we natuur, landbouw, waterveiligheid en het voorkomen van ernstige schade aan woningen en funderingen in samenhang af, met nadrukkelijk oog voor wat ook op lange termijn houdbaar is.

Tegelijk zijn er grenzen aan wat het waterschap technisch kan oplossen. De zomer van 2026 liet zien dat ondanks dure pompen en gemalen we niet konden voorkomen dat er een watertekort ontstond, simpelweg doordat het water er gewoon niet was. Ook bij extreem natte perioden kan niet iedere vorm van wateroverlast worden voorkomen. Daarom moeten we het watersysteem structureel robuuster maken én eerlijk zijn over de risico's die blijven bestaan. Dat vraagt ook van inwoners, agrariërs en bedrijven dat zij hun eigen kwetsbaarheid verkleinen en bijdragen aan oplossingen voor de lange termijn.

Juist de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug zijn daarvoor een belangrijke troef. De Veluwe en Utrechtse Heuvelrug zijn als het ware een *zoetwaterbatterij* die in de winter wordt opgeladen met regenwater en dat water gedurende de zomermaanden geleidelijk afgeeft aan sloten en beken. Door de vele grote en kleinere grondwateronttrekkingen raakt deze natuurlijke watervoorraad (de 'batterij') op dit moment te vroeg in het seizoen uitgeput. Daarnaast voert het fijnmazige slotenstelsel het kwelwater dat er nog is te snel af. Dit moet veranderen.

Onze Kernboodschap: We bereiden Vallei en Veluwe voor op een toekomst met langere perioden van droogte en vaker extreme neerslag. We investeren in een watersysteem dat water langer vasthoudt en we maken ruimte voor veilige berging en afvoer van water. Tegelijk zijn we duidelijk over de grenzen van het waterbeheer: niet ieder risico kan worden weggenomen en niet ieder watergebruik kan onder alle omstandigheden worden gegarandeerd. Daarom dragen ook inwoners, agrariërs en bedrijven verantwoordelijkheid voor een weerbare regio.

2.1 Onze Ambitie

Op korte termijn houden we meer water vast waar het valt, zijn grondwateronttrekkingen beter in beeld en is het waterschap dé waterautoriteit voor het afgeven van vergunningen voor kleine én grotere onttrekkingen. We hebben een inhaalslag gemaakt met het uitvoeren van maatregelen die onder vrijwel alle klimaatscenario's verstandig zijn: werken aan gezonde bodems, herstel van beken en beekdalen, meer mogelijkheden voor infiltratie en berging van regenwater en zuiniger watergebruik.

Richting 2050 werken de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug weer als grootste zoetwaterreservoir van Nederland. Daarmee vormen de bodem, grondwater, beken, natuurgebieden, stedelijk water en groen, waterberging en technische voorzieningen samen één robuust watersysteem dat beter bestand is tegen zowel droogte als extreme neerslag. Daar

profiteren we allemaal van. Grondwatervoorraden zijn beter in balans, piekafvoeren worden gedempt en het gebied kan extremen beter opvangen zonder steeds grotere technische ingrepen.

2.2 Onze keuzes

Wij maken ons watersysteem klaar voor een veranderend klimaat. Bij droogte beschermen we de grondwatervoorraad en houden we water langer vast. Bij extreme neerslag maken we ruimte voor berging en veilige afvoer. Voor waterveiligheid blijven sterke keringen en voldoende ruimte voor hoogwater onmisbaar. Wat nodig is verschilt per gebied. Daarom kiezen we niet voor één oplossing voor heel Vallei en Veluwe, maar voor maatregelen die passen bij het lokale water- en bodemsysteem en die elkaar versterken. Daarvoor maken we ook gebruik van de kennis van bewoners, beheerders van natuurterreinen en agrariërs die soms al jarenlang in een gebied wonen en werken en goed weten hoe het watersysteem functioneert en waar het knelt.

1. **Grondwater is van ons allemaal**. Grondwater onder de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug is geen onbeperkte voorraad. Onttrekkingen kunnen lang doorwerken en invloed hebben op beken, natuur en drinkwater en landbouw. Daarom willen we beter weten hoeveel water waar wordt onttrokken en grijpen we eerder in wanneer de voorraad onder druk komt te staan.

   Daarom willen wij:
   - Herstel van de “batterijfunctie” van de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug zodat liefst tot in september sprengen en beken gevoed blijven met grondwater;
   - Een andere inrichting van het fijnmazige slotenpatroon, zodat het waardevolle kwelwater minder snel afgevoerd wordt;
   - Samen met provincie en omgevingsdiensten meldings- en vergunningsplichtige onttrekkingen daadwerkelijk meten en registreren en ook kleinere onttrekkingen beter in beeld brengen, en de gezamenlijke effecten van onttrekkingen beoordelen en daarop acteren;
   - Bestaande vergunningen voor grote onttrekkingen opnieuw laten beoordelen wanneer zij niet meer passen bij wat het watersysteem duurzaam aankan. Zo blijven we ons hard verzetten tegen de recent afgegeven uitbreidingsvergunning voor de papier- en kartonfabriek Parenco in Renkum. Uitbreiding kan alleen onder voorwaarde dat volledig overgestapt wordt op gebruik van naastgelegen rivierwater in plaats van waardevol grondwater.
   - De versnipperde vergunningverlening vereenvoudigen en met Provincies en Rijk onderzoeken of deze zoveel mogelijk bij één waterautoriteit (het waterschap) kan worden belegd.
   - Ook kleine onttrekkingen vergunningsplichtig maken, en toezien op de naleving ervan door het waterschap als dé waterautoriteit.

2. **We houden water langer vast en geven het de ruimte.** Water dat we in natte perioden te snel afvoeren, missen we vaak in droge perioden. Daarom willen we regenwater zoveel mogelijk vasthouden en laten infiltreren waar het valt. Gezonde bodems, beekdalen, natuurgebieden, sloten en stedelijk groen spelen daarin een belangrijke rol. Daarmee maken we de natuur en onze wijken niet alleen klimaatbestendiger, maar ook koeler, gezonder en aantrekkelijker om in te wonen en te recreëren. Technische voorzieningen blijven nodig, maar ondersteunen zoveel mogelijk de werking van het natuurlijke systeem. Dat betekent ook dat sommige gebieden in natte perioden tijdelijk natter kunnen zijn dan we gewend waren. Dat hoeft helemaal probleem te zijn als we de ruimte en het landgebruik daarop inrichten.

   Daarom willen wij:
   - De buffercapaciteit van beekdalen en andere natuurlijke buffers herstellen en vergoten zodat water langer vastgehouden wordt;

- In steden en dorpen meer ruimte maken om regenwater af te koppelen van het riool en te laten infiltreren in de bodem, of tijdelijke kleinschalige waterberging in combinatie met openbaar groen;
- Stuwen, gemalen en andere technische voorzieningen zo inzetten dat water waar mogelijk langer wordt vastgehouden en extreme afvoer veilig kan worden verwerkt.

3. **Bij schaarste maken we duidelijke keuzes.** Niet ieder watergebruik kan onder alle omstandigheden worden gegarandeerd. Als water schaars wordt, moet vooraf duidelijk zijn welke belangen het zwaarst wegen. Veiligheid, drinkwater, het voorkomen van onomkeerbare schade aan natuur en watersysteem, en mogelijkheden voor duurzame landbouw wegen voor ons zwaar. Zo weten inwoners, agrariërs en bedrijven vooraf waar zij aan toe zijn.

   Daarom willen wij:
   - Vooraf duidelijk maken welke functies bij ernstige droogte voorrang krijgen;
   - Samen met provincie afspraken maken over het moment waarop beperkingen ingaan;
   - Grote gebruikers eerder aanspreken op besparing en alternatieven aandragen;
   - Bij schaarste het brede maatschappelijke belang leidend laten zijn en voorkomen dat individuele belangen de bescherming van veiligheid, drinkwater en het watersysteem verdringen.

4. **We zijn duidelijk over de bescherming die we kunnen bieden én over de risico's die blijven bestaan**. Het waterschap beschermt inwoners en bedrijven tegen overstromingen en wateroverlast, maar kan niet iedere extreme situatie voorkomen. Daarom zijn we helder over welk beschermingsniveau het waterschap kan bieden, welke risico's blijven bestaan en wat inwoners, bedrijven en andere overheden zelf kunnen doen om schade te beperken. Goede bescherming blijft onze kerntaak, maar voorbereiding op uitzonderlijke situaties hoort daar nadrukkelijk bij.

   Daarom willen wij:
   - Primaire en regionale keringen tijdig versterken en wat we hebben goed onderhouden;
   - Ruimte reserveren voor toekomstige dijkversterking, rivierverruiming en andere waterveiligheidsmaatregelen;
   - Per gebied duidelijk maken welk niveau van bescherming tegen overstromingen en wateroverlast redelijkerwijs kan worden geboden en welke risico's blijven bestaan;
   - Samen met gemeenten, veiligheidsregio's en andere partners bereiden we inwoners, agrariërs/grondeigenaren en vitale voorzieningen voor op extreme situaties die niet volledig kunnen worden voorkomen.

5. **Iedereen draagt bij aan een weerbare regio**. Het waterschap kan veel doen, maar kan niet ieder risico wegnemen. Ook inwoners, agrariërs, bedrijven en andere grondeigenaren kunnen bijdragen door op eigen perceel, erf of land water vast te houden, regenwater te ontkoppelen van het riool, zuiniger om te gaan met water en de eigen kwetsbaarheid voor droogte en wateroverlast te verkleinen. Wie daarin investeert, helpt niet alleen zichzelf maar versterkt ook het watersysteem als geheel.

   Daarom willen wij:

   - Grond en huiseigenaren stimuleren om regenwater zoveel mogelijk op eigen terrein vast te houden en te laten infiltreren in de bodem;

- Gemeenten aanspreken op de noodzaak actiever werk te maken van het ontkoppelen van de regenwaterafvoer. We willen aandacht blijven geven aan campagnes die vergroening en wateropvang in tuinen stimuleren, zoals 'tegelwippen' en 'steenbreek';
- Inwoners, agrariërs en bedrijven ondersteunen die hun afhankelijkheid van water of hun kwetsbaarheid voor wateroverlast verkleinen;
- Dat grote gebruikers en ondernemingen, waar dat redelijkerwijs mogelijk is, zelf investeren in het beperken van hun waterrisico's;
- Publieke middelen vooral inzetten op preventieve maatregelen die ook maatschappelijke meerwaarde opleveren, in plaats van achteraf schade te herstellen of te compenseren.

Tekstbox 3: Stap voor stap aanpassen

We weten dat het klimaat verandert, maar niet precies hoe snel. Afwachten is geen optie, maar we willen ons ook niet voor tientallen jaren vastleggen op één oplossing. Daarom bepalen we per gebied waar we naar toe willen werken en wat de volgorde is van de maatregelen die daarvoor nodig zijn. We beginnen nu met maatregelen die onder vrijwel alle omstandigheden verstandig zijn: water langer vasthouden, gezonde bodems, terugdringen van bestrijdingsmiddelengebruik en mestuitspoeling, herstel van beken en beekdalen, zuiniger watergebruik en voldoende ruimte voor water in droge en natte tijden.

We monitoren hoe het watersysteem reageert en houden vervolgstappen in beeld voor als droogte, extreme neerslag of waterstanden verder veranderen. We maken tijdig duidelijk wanneer zo'n volgende stap nodig wordt, zodat inwoners, agrariërs en bedrijven zich daarop kunnen voorbereiden en eraan kunnen bijdragen. Tegelijk voorkomen we keuzes die toekomstige maatregelen onmogelijk maken. Onttrekkingen die meldings- of vergunningsplichtig zijn, willen we daadwerkelijk meten en registreren, zodat duidelijk is hoeveel grondwater waar wordt gebruikt en wat het gezamenlijke effect daarvan is. **Zo houden we koers naar ons toekomstbeeld, maar behouden we ruimte om onderweg bij te sturen.**

3 Schoon en levend water als basis

Grondwater, oppervlaktewater en drinkwaterbronnen vormen één samenhangend systeem: vervuiling op de ene plek werkt uiteindelijk elders door. Schoon water is essentieel voor leven. Helaas is schoon water geen vanzelfsprekendheid meer en dat geldt voor zowel het drinkwater als ons oppervlaktewater (in sloten, meren, plassen beken en rivieren) als het ondiepe en zelfs diepere grondwater. De normen voor schoon water zoals vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW, vastgesteld in 2000) voor geselecteerde waterlopen, worden bijna nergens gehaald in Nederland, ook niet bij Waterschap Vallei en Veluwe. Wij blijven erop aandringen om deze normen te halen door de benodigde maatregelen tijdig te nemen.

Ook andere inmiddels bekende vervuilende stoffen, zoals microplastics en sommige bestrijdingsmiddelen zijn nu opgenomen in de wetgeving, deze stoffen moeten zo spoedig mogelijk verdwijnen uit ons water. Waterzuiveringen kunnen vervuild water schoner maken maar nooit alle vervuiling verwijderen. Bovendien kost dit veel energie, hulpstoffen en is het duur. Schoon water begint daarom bij het zoveel mogelijk voorkomen dat bestrijdingsmiddelen, industriële stoffen, medicijnresten, microplastics en andere vervuilende stoffen in het water terechtkomen en voorkomen dat vervuilde waterstromen schonere waterstromen kunnen vervuilen. Gezonde bodems, levende beken, natuurvriendelijke oevers en voldoende water zijn nodig om het watersysteem ecologisch te laten functioneren.

Wij pakken de zorgwekkende waterkwaliteit, afgenomen biodiversiteit en de uitdagingen voor afvalwaterzuivering en beheer aan als één samenhangende opgave. We beschermen schoon grond- en kwelwater, voorkomen vervuiling zoveel mogelijk bij de bron en investeren gericht in zuivering waar bronmaatregelen onvoldoende zijn. De vervuiler is daarbij verantwoordelijk voor de noodzakelijke maatregelen en kosten.

Ook het eigen beheer van het waterschap moet aantoonbaar bijdragen aan biodiversiteit. Maaien, baggeren, dijkbeheer en soortenbeheer worden natuurvriendelijk uitgevoerd, zolang veiligheid en het functioneren van het watersysteem zijn geborgd.

Onze Kernboodschap: Schoon water en goed functionerende natuurlijke systemen zijn basisvoorwaarden voor gezondheid, natuur, landbouw, recreatie en economie. We voorkomen vervuiling zoveel mogelijk aan de bron, herstellen natuurlijke wateren en maken natuurvriendelijk beheer de standaard. Kostbare zuivering achteraf is noodzakelijk waar het moet, maar nooit een excuus om vervuiling te laten voortbestaan. Dit zorgt ervoor dat we kunnen genieten van schoon water wanneer we wandelen, fietsen, zwemmen, vissen of kanoën.

3.1 Onze Ambitie

Op de korte termijn is de waterkwaliteit aantoonbaar verbeterd en ligt Vallei en Veluwe op koers om schoon en ecologisch gezond grond- en oppervlaktewater te bereiken en het halen van de doelen uit de wettelijke Kaderrichtlijn Water. Natuurlijke wateren bieden meer ruimte aan planten en dieren en onze afvalwaterketen is voorbereid op strengere eisen uit o.a. de Richtlijn Stedelijk Afvalwater voor waterkwaliteit, energiegebruik en grondstoffengebruik.

Rond 2050 stroomt het zuivere water uit de Veluwe als schoon water naar de Randmeren, de IJssel en de Neder-Rijn. Vervuiling wordt steeds meer voorkomen waardoor minder kostbare zuivering achteraf nodig is. Daarnaast werken we met een duurzame en circulaire waterketen, waarin we water, grondstoffen en energie zoveel mogelijk terugwinnen en hergebruiken.

3.2 Onze keuzes

1. **Wat schoon is moet schoon blijven.** We halen de Europese doelen voor schoon water. Onze inspanningen gaan naar het uitvoeren van maatregelen die het water daadwerkelijk schoner maken, niet naar het ter discussie stellen van normen of haalbaarheid. Het water wat van de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug afstroomt is het schoonste water wat er is en dat willen we tot ver benedenstrooms zo houden. Daarom kiezen we voor het beschermen de schone waterbronnen, sprengen, beken en kwelgebieden van de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug en pakken vervuiling door meststoffen, bestrijdingsmiddelen, PFAS en andere schadelijke stoffen zoveel mogelijk bij de bron aan. Vergunningsverlening, toezicht en handhaving richten we op het voorkomen van vervuiling en het verbeteren van de waterkwaliteit. Daarbij geldt het principe dat de vervuiler de extra kosten die zijn vervuiling veroorzaakt zoveel mogelijk zelf draagt, zodat deze niet worden afgewenteld op alle belastingbetalers.

   Daarom willen wij:
   - Maatregelen richten op aantoonbare verbetering van de waterkwaliteit, directe en indirecte lozingen beter in beeld brengen.
   - Preventie en bronmaatregelen krijgen voorrang boven kostbare zuivering achteraf. Daarom willen we beter weten welke stoffen onze zuiveringen bereiken en waar deze vandaan komen, vanuit het principe: *wat er niet in komt, hoeft er ook niet uit*. We brengen herkomst en belangrijkste routes in beeld, zodat maatregelen gericht bij de bron kunnen worden ingezet.
   - Bestaande regels en vergunningsvoorwaarden daadwerkelijk handhaven en vergunningen kritisch blijven beoordelen en waar nodig aanscherpen;
   - Weten waar PFAS en andere schadelijke stoffen vandaag komen en inzetten op vergaande product- en lozingsbeperkingen.
   - Initiatieven steunen die medicijnenresten in afvalwater terugdringen zoals: *De Groene Huisarts* en *Verspildepillen.nl,* maar ook concrete actie zoals overgebleven medicijnen inleveren en het terugdringen van vrij verkrijgen van *NSAID-gels.*

2. **Biodiversiteit is een zelfstandig doel.** Een gezond watersysteem vraagt niet alleen om schoon water, maar ook om ruimte voor planten en dieren. Bij soortenbeheer zoeken we steeds de balans tussen ecologie, veiligheid en dierenwelzijn. Ingrijpen gebeurt alleen wanneer de veiligheid of het functioneren van het watersysteem dit noodzakelijk maakt, en dan zo gericht en diervriendelijk mogelijk.

   Daarom willen wij:
   - Investeren in natuurvriendelijke beheertechnieken en aanpassen van het maaibeheer ten behoeve van biodiverse dijken en oevers;
   - Aanleg van natuurvriendelijke oevers (volledig natuurvriendelijk of hybride) als uitgangspunt bij vervanging van bestaande beschoeiing;
   - Inzetten op het realiseren van levende beeksystemen, ecologische en blauwe verbindingen en vismigratie mogelijk maken;
   - Invasieve exoten tijdig en actief aanpakken;
   - Een gebalanceerd en uitvoerbaar beverbeheer, waarbij bescherming van de bever samengaat met gericht ingrijpen waar bevers een aantoonbaar risico vormen voor de waterveiligheid of het functioneren van het watersysteem.

3. **Onze zuiveringen worden schoner, toekomstbestendig én klimaatvriendelijker**. Afvalwater bevat steeds meer verschillende stoffen die we niet in het watersysteem willen terugzien, zoals nutriënten, medicijnresten en microplastics. Daarom willen we beter beeld brengen welke vervuilende stoffen onze zuiveringen bereiken en waar deze vandaan komen. Zo kunnen we vervuiling gerichter bij de bron aanpakken en voorkomen dat onnodig hoge eisen aan de zuivering worden gesteld. Tegelijk moeten we onze rioolwaterzuiveringen stap voor stap moderniseren om ongewenste stoffen verder te verwijderen. Dit vraagt om forse investeringen en bewuste keuzes in wat we aanpakken en wanneer. Daarbij kijken we verder dan alleen zuiveren. We verminderen de uitstoot van broeikasgassen en winnen waar mogelijk water, energie en waardevolle grondstoffen terug. Zo ontwikkelt de afvalwaterzuivering zich steeds meer van een plek waar afval wordt verwijderd naar een duurzame schakel in het watersysteem, waar schoon water, grondstoffenwinning en energieopwekking samenkomen**.**

   Daarom willen wij:
   - Vervuiling zoveel mogelijk aanpakken bij de bron, voorkomen dat gevaarlijke stoffen in het water terecht komen;
   - Nauwer samenwerken met medeoverheden zodat illegale lozingen en aantoonbare overtredingen eerder en strenger worden aangepakt;
   - Landelijke afstemming (o.a. via Unie van Waterschappen) en gezamenlijke lobby over financiering en inzet van extra zuiveringsstappen;
   - Water, warmte, energie en grondstoffen waar mogelijk terugwinnen;
   - Onderzoeken hoe schoon gezuiverd water veilig kan worden gebruikt of in het regionale watersysteem kan blijven, en zetten ons landelijk in voor regels die dat verantwoord mogelijk maken;
   - Relatief schoon water gescheiden houden van vervuilde stromen.

4. **Bewust omgaan met water.** We stimuleren iedereen (inwoners, industrie, agrariërs, etc.) om zuinig te zijn met water, het schoon te houden en zo veel mogelijk te hergebruiken voor andere doeleinden. Bewustwording over watergebruik, medicijnresten en afval is daarbij belangrijk. Ook recreanten en andere gebruikers van het water kunnen bijdragen: zij zijn vaak de eersten die vervuiling, vissterfte of andere problemen signaleren.

   Daarom willen wij:
   - Inwoners en vrijwilligers betrekken bij het meten van waterkwaliteit en het signaleren van problemen vanaf de waterkant of op het water. Recreanten op en langs het water zijn belangrijke oren en ogen van het waterschap;
   - (Her)gebruik van gezuiverd en teruggewonnen water stimuleren door voorlichting te geven en kennis van het waterschap in te zetten bij het zoeken naar alternatieve toepassingen;
   - Actief informeren over effecten van o.a. medicijnen, diergeneesmiddelen en bestrijdingsmiddelen op water en samen zoeken naar minder schadelijke alternatieven.

5. **We vertalen de doelen voor waterkwaliteit en ecologie naar een regionaal uitvoeringsprogramma**. Daarin staat per stroomgebied welke bronnen van vervuiling worden aangepakt, welke ecologische maatregelen nodig zijn, waar teruggewonnen water en/of stoffen nuttig kunnen worden ingezet, wie daarvoor verantwoordelijk is en welk resultaat in 2031 en daarna moet zijn bereikt.

Tekstbox 4: PFAS, bestrijdingsmiddelen en medicijnresten horen niet in een gezond watersysteem

Wij maken ons zorgen over de toenemende concentraties vervuilende stoffen in ons water. Niet alleen PFAS, maar ook resten van bestrijdingsmiddelen en medicijnen komen via landbouw, tuin en huishoudelijk gebruik in het grond- en oppervlaktewater terecht. Als dergelijke stoffen eenmaal in het watersysteem zitten, zijn de gevolgen vaak

langdurig en wordt het steeds moeilijker en duurder om gezond drinkwater en schoon grond- en oppervlaktewater weer schoon te krijgen. Wij willen daarom zo snel mogelijk een totaal verbod op PFAS en een versnelde overgang naar aantoonbaar veilige alternatieven.

PFAS komen via verschillende bronnen en routes in grond- en oppervlaktewater terecht. Ook toegelaten bestrijdingsmiddelen, (dier)geneesmiddelen en andere stoffen kunnen afzonderlijk of in combinatie schadelijke gevolgen hebben voor mens, dier en water. Toegelaten betekent niet automatisch dat deze stoffen onschadelijk zijn voor mens en dier. Daarom willen we het gebruik verder terugdringen, als eerste in grondwaterbeschermingsgebieden.

Het waterschap moet hierin actief optreden: samen met NVWA, Unie van waterschappen, omgevingsdiensten, gemeenten en provincies beter toezicht houden, vervuiling bij de bron aanpakken, vervuilers naar verhouding laten bijdragen aan de kosten en ondernemers ondersteunen die overstappen op teelten met minder of geen bestrijdingsmiddelen. Water moet een bron van leven blijven: veilig voor mens en dier en geschikt voor natuur en recreatie.

511

4 Een eerlijke, rechtvaardige en betaalbare watertransitie

Goed waterbeheer kost geld. We betalen allemaal mee aan veilige dijken, schoon water, zuivering, voldoende water en een klimaatbestendig watersysteem. Tegelijk vragen klimaatverandering, natuurherstel, schoner water en een weerbaarder watersysteem de komende jaren om extra investeringen. Die willen we niet doorschuiven naar volgende generaties. Soms betekent dat dat we nu meer moeten investeren om hogere kosten later te voorkomen. Dat vraagt om een financieel degelijk waterschap dat transparant laat zien wat maatregelen kosten, hoe de lasten worden verdeeld en wat inwoners, natuur en economie daarvoor terugkrijgen.

Solidariteit is daarbij voor ons het uitgangspunt. Mensen met weinig financiële ruimte mogen niet onevenredig worden geraakt en de sterkste schouders dragen naar verhouding meer. Wie veel water gebruikt, vervuilt of door eigen keuzes extra kosten voor het watersysteem veroorzaakt, draagt daar ook naar verhouding aan bij. Tegelijk willen we dat goed gedrag loont: wie water bespaart, vervuiling voorkomt, de bodem verbetert of maatschappelijke water- en natuurdiensten levert, verdient perspectief en waar mogelijk financiële ondersteuning bij het realiseren van dit doel.

Publiek geld moet aantoonbaar publieke waarde opleveren. Daarom investeren we tijdig in preventie, innovatie en aanpassing dan achteraf in herstel en compensatie. Bij grote investeringen kijken we niet alleen naar de directe kosten, maar ook naar maatschappelijke baten op lange termijn, zoals veiligheid, gezondheid, natuur, klimaatbestendigheid en een sterke regionale economie.

Onze Kernboodschap: De rekening voor goed waterbeheer verdelen we eerlijk. Waterbeheer blijft betaalbaar voor iedereen en mensen met weinig financiële ruimte kunnen rekenen op een kwijtschelding van waterschapslasten. Grootgebruikers en vervuilers betalen naar verhouding meer voor de kosten die zij veroorzaken en initiatieven van derden wentelen hun extra waterkosten niet af op de belastingbetaler. Tegelijk investeren we tijdig in een weerbaar watersysteem en ondersteunen we mensen en bedrijven die daarvoor zelf moeten veranderen of willen investeren.

4.1 Onze Ambities

Op korte termijn is de verdeling van de waterschapslasten eerlijk en uitlegbaar. Voor de reguliere waterschapslasten blijft een ruime en toegankelijke kwijtscheldingsregeling bestaan voor mensen met weinig financiële ruimte. Kosten die rechtstreeks samenhangen met groot watergebruik, vervuiling of initiatieven van derden worden zoveel mogelijk toegerekend aan de gebruiker, vervuiler of initiatiefnemer die deze kosten veroorzaakt.

Rond 2050 zijn de investeringen gedaan die nodig zijn om het watersysteem toekomstbestendig te maken, zoals voor klimaatadaptatie, waterveiligheid, natuurherstel en schoner water. De lasten daarvan zijn naar draagkracht en maatschappelijk profijt verdeeld, zodat noodzakelijke investeringen doorgaan zonder dat de rekening onevenredig terechtkomt bij mensen die die lasten het minst kunnen dragen of wordt doorgeschoven naar toekomstige generaties.

Tekstbox 5: Een sociaalrechtvaardige waterschapsbelasting

In ons waterschap wonen ook mensen met een smalle beurs, mensen die het niet breed hebben en elke maand moeite hebben om rond te komen. In 2023 heeft een gezamenlijk voorstel van o.a. Water Natuurlijk en de PvdA geleid tot een ruimere kwijtscheldingsregeling voor mensen met weinig inkomen. Hier zijn we trots op en we willen dat dat zo blijft.

4.2 Onze Keuzes

1. **Waterbeheer blijft betaalbaar doordat we de lasten eerlijk verdelen.** Iedereen draagt via de waterschapsbelasting bij aan veilig en schoon water, maar die lasten mogen mensen met weinig financiële ruimte niet in de problemen brengen. Daarom houden we vast aan een ruim sociaal vangnet en willen we de reguliere waterschapslasten zo eerlijk mogelijk verdelen. De sterkste schouders kunnen daarbij naar verhouding meer dragen. Daarbij willen we dat het waterschap bij geldzorgen bewust handelt: eenvoudig, toegankelijk, zodat mensen die betalingsproblemen hebben niet in de knel komen.

   Daarom willen wij:
   - Vasthouden aan de ruime, toegankelijke en waar mogelijk automatische kwijtschelding, met een drempel van 130% van de bijstandsnorm. Dit hebben onder andere PvdA en Water Natuurlijk in 2023 mogelijk gemaakt en daar zijn we trots op;
   - De aanvraag voor de kwijtscheldingsregeling zo eenvoudig mogelijk maken en waar mogelijk aansluiten bij gemeentelijke regelingen, en onnodige drempels voor bijvoorbeeld eenmanszaken en anderstaligen wegnemen;
   - De verdeling van lasten tussen huishoudens, bedrijven, landbouw en andere categorieën periodiek toetsen op rechtvaardigheid;
   - Transparant maken waarom tarieven stijgen of dalen en communiceren wat inwoners daarvoor terugkrijgen.
   - Onderzoeken of voor erkende natuurterreinen een nultarief mogelijk is wanneer zij actief bijdragen aan de doelen van het waterschap.
   - We maken de lastenverdeling tussen gebouwd en ongebouwd rechtvaardiger, voorkomen onevenredige lastenstijgingen door stijgende WOZ-waarden en onderzoeken een passend tarief voor tweepersoonshuishoudens die in de huidige situatie voor 3 vervuilingseenheden betalen.

2. **De vervuiler en grootverbruiker betaalt.** Niet iedereen veroorzaakt dezelfde kosten voor het watersysteem. Grote onttrekkingen van grond- en oppervlaktewater en vervuilende lozingen vragen extra maatregelen, zuivering, toezicht of beheer. Die extra kosten willen we zoveel mogelijk toerekenen aan de gebruiker of vervuiler die ze veroorzaakt, in plaats van ze over alle belastingbetalers te verdelen. Klein particulier gebruik blijft betaalbaar.

   Daarom willen wij:

   - Tarieven en heffingen beter laten aansluiten op de daadwerkelijke omvang en impact van watergebruik en vervuiling;
   - Voor grote onttrekkingen en vervuilende lozingen waar mogelijk een groter deel van de extra beheer-, toezicht- en zuiveringskosten toerekenen aan de veroorzaker;
   - Voorkomen dat kleingebruikers via de algemene waterschapslasten meebetalen aan kosten die vooral door grootverbruik of vervuiling worden veroorzaakt.

3. **Nieuwe ontwikkelingen dragen bij aan de wateropgave die zij veroorzaken.** Nieuwe woningen, bedrijventerreinen, infrastructuur en andere ontwikkelingen kunnen aanpassingen aan het watersysteem noodzakelijk maken of toekomstige investeringen duurder maken als er te weinig rekening gehouden wordt met wat het watersysteem in de toekomst nodig heeft. Bijvoorbeeld wanneer ruimte voor waterberging verloren gaat of extra maatregelen nodig zijn om wateroverlast te voorkomen. De extra kosten die rechtstreeks uit zo'n ontwikkeling voortkomen horen in beginsel bij de initiatiefnemer en niet bij alle belastingbetalers.

4. **We investeren samen in een toekomstbestendig watersysteem.** Goed rentmeesterschap betekent voor ons dat we noodzakelijke investeringen tijdig doen, maar publieke middelen zorgvuldig inzetten en steeds afwegen welke maatregelen op lange termijn de meeste maatschappelijke waarde opleveren. Niet alle kosten kunnen aan één gebruiker of veroorzaker worden toegerekend. Waterveiligheid, klimaatadaptatie, natuurherstel en schoner water vragen ook collectieve investeringen waarvan we allemaal profiteren. Die stellen we niet uit wanneer wachten tot grotere schade of hogere kosten leidt. Sociale rechtvaardigheid is daarbij ons uitgangspunt: we verdelen de lasten eerlijk, met oog voor draagkracht en maatschappelijk profijt.

   Daarom willen wij:
   - Noodzakelijke investeringen niet uitstellen wanneer dit aantoonbaar tot grotere schade of hogere maatschappelijke kosten leidt. Daarbij beschermen we mensen met weinig financiële draagkracht;
   - Bij grote investeringen maatschappelijke kosten en baten over de hele levensduur meewegen;
   - Niet alleen kijken naar aanschafkosten, maar ook naar beheer, onderhoud, energiegebruik, klimaatimpact, natuur en maatschappelijke opbrengsten;
   - Ruimte houden voor investeringen in energiebesparing, circulariteit, duurzame energie en innovatie die zich maatschappelijk of financieel terugverdienen;
   - Voldoende financiële ruimte behouden om toekomstige tegenvallers en grote opgaven op te vangen;
   - Transparant maken wat investeringen kosten, wat zij opleveren en wat zij betekenen voor de ontwikkeling van de waterschapsbelasting;

5. **We helpen mensen en bedrijven mee te bewegen met de watertransitie**. Een toekomstbestendig watersysteem vraagt niet alleen investeringen van het waterschap. Ook agrariërs, grondeigenaren en bedrijven zullen hun bedrijfsvoering of grondgebruik moeten aanpassen. Dat kan ingrijpend zijn en vraagt om tijd, zekerheid, kennis en soms financiële ondersteuning. Wanneer zulke veranderingen aantoonbaar bijdragen aan de waterdoelen van het waterschap, vinden wij het redelijk dat daar ook onze ondersteuning tegenover kan staan. Dit zorgt voor een breder draagvlak en meer maatschappelijke rust. Tegelijkertijd verwachten we dat agrariërs en bedrijven ook zelf hun eigen verantwoordelijkheid nemen en zelf investeren waar dat redelijk is.

   Daarom willen wij:

   - Biologische, natuurinclusieve en andere landbouwvormen ondersteunen waar zij aantoonbaar bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit, bodemgezondheid, biodiversiteit en andere waterdiensten, en daarvoor waar mogelijk langjarige financiële afspraken maken;
   - Publieke middelen vooral inzetten voor maatregelen die meerdere maatschappelijke doelen tegelijk dienen;
   - Agrariërs en grondeigenaren meer zekerheid bieden wanneer zij hun bedrijfsvoering aanpassen om bij te dragen aan het realiseren van een toekomstbestendig watersysteem, bijvoorbeeld via tijdelijke berging van water op het maaiveld;
   - Voorkomen dat de kosten van noodzakelijke veranderingen eenzijdig terechtkomen bij degenen die bereid zijn mee te bewegen.

5 Samen koers houden in een onzekere toekomst

Goed waterbeheer vraagt meer dan sterke dijken, schoon water en voldoende water. Het vraagt ook om een waterschap dat weet wat er in het gebied speelt, duidelijke keuzes durft te maken en dit kan communiceren zodat iedereen het begrijpt.

Veel beslissingen over water en ruimte werken tientallen jaren door. Tegelijk verandert het klimaat, ontwikkelen technologie en kennis zich snel en worden inwoners en bedrijven steeds afhankelijker van betrouwbare water- en digitale infrastructuur. Daarom willen we een waterschap dat vooruitkijkt, maar ook kan leren en bijsturen als de situatie daarom vraagt.

Dat doen we niet alleen. Inwoners, agrariërs, bedrijven, natuurorganisaties en andere overheden beschikken over kennis en ervaring die nodig zijn om goede keuzes te maken. Participatie heeft daarbij alleen betekenis wanneer er nog daadwerkelijk iets te kiezen valt. In Vallei en Veluwe is de afgelopen jaren al veel geïnvesteerd in participatie, waterbewustzijn en samenwerking met de samenleving. Daar zijn we trots op en daar gaan we mee door.

Tegelijk worden veel plannen buiten het waterschap om gemaakt die grote gevolgen kunnen hebben voor water en bodem, bijvoorbeeld bij woningbouw, infrastructuur en gebiedsontwikkeling. Daarom willen we dat het waterschap bij zulke plannen van gemeenten, provincies en andere overheden vroeg aan tafel zit en haar waterkennis inbrengt voordat belangrijke keuzes worden vastgelegd.

Om betrouwbaar te functioneren moet de eigen organisatie tegen een stootje kunnen. Naast de kennis die we in huis hebben zijn we steeds afhankelijker geworden van digitale systemen zoals bij de inzet van gemalen, stuwen, zuiveringen en meetnetten. Electriciteits- of internetuitval en cyberaanvallen kunnen daardoor rechtstreeks gevolgen hebben voor onze kerntaken. Weerbaarheid is daarom geen ICT-vraagstuk, maar onderdeel van goed waterbeheer.

Onze Kernboodschap: Het waterschap is dé waterautoriteit. Wij willen een zichtbaar, democratisch en weerbaar waterschap dat midden in de samenleving staat. We betrekken mensen wanneer er nog echt iets te kiezen valt en zorgen dat onze specialisten, infrastructuur en digitale systemen ook in moeilijke omstandigheden betrouwbaar blijven functioneren.

5.1 Onze Ambitie

Op korte termijn is Waterschap Vallei en Veluwe een herkenbare en toegankelijke waterautoriteit. Het waterschap is zichtbaar aanwezig zodat bewoners en bedrijven ook buiten verkiezingstijd weten wat het waterschap doet en waar ze voor staan. Dat geldt ook voor kinderen en jongeren. Inwoners en gebiedspartners weten beter waar zij terechtkunnen en participatie vindt plaats wanneer er nog daadwerkelijk nog iets te kiezen is. Het waterschap beschikt over voldoende vakmensen en vitale voorzieningen en digitale systemen zijn aantoonbaar beter voorbereid op uitval, cyberaanvallen en andere verstoringen.

Rond 2050 is waterschap Vallei en Veluwe voorbereid op onzekerheden van de toekomst, zoals klimaatverandering en digitale bedreigingen. Het waterschap staat midden in de samenleving, is aanspreekbaar en transparant en handelt vanuit een democratische en publieke verantwoordelijkheid.

5.2 Onze keuzes

1. **We versterken de positie van het waterschap als dé waterautoriteit en kennisdrager.** Veel besluiten die grote gevolgen hebben voor water en bodem worden niet door het waterschap zelf genomen, maar door gemeenten, provincies en het Rijk, bijvoorbeeld bij woningbouw, infrastructuur en gebiedsontwikkeling. Wij willen dat het waterschap vanzelfsprekend bij de planvorming vroeg aan tafel zit en vanuit deskundigheid duidelijk maakt wat nodig is voor een veilig en toekomstbestendig watersysteem. Zo voorkomen we dat plannen worden vastgelegd

die later tot waterproblemen leiden of ruimte blokkeren die nodig is voor waterberging, natuur of toekomstige dijkversterkingen.

Daarom willen wij:

- Waterkennis vroeg inbrengen bij plannen van gemeenten, provincies en andere overheden, voordat belangrijke keuzes worden vastgelegd;
- Duidelijk en stevig onderbouwd aangeven wat plannen van andere overheden betekenen voor het watersysteem, de toekomstige ruimte voor water en de maatschappelijke kosten op lange termijn;
- Actief samenwerken en kennis delen met medeoverheden, drinkwaterbedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties, zodat de best beschikbare kennis en praktijkervaring van het waterschap wordt gebruikt in de planvorming;
- Onderzoeken welke bevoegdheden van de provincie en de omgevingsdiensten naar het waterschap kunnen zodat het waterschap als brede waterautoriteit en kenniscentrum alle waterbelangen integraal kan dienen.

2. **Iedereen heeft een gelijke stem en we betrekken mensen wanneer er nog echt iets te kiezen valt**. Een democratisch waterschap vraagt dat iedere inwoner via verkiezingen invloed kan uitoefenen en dat mensen ook tussen verkiezingen daadwerkelijk kunnen meepraten over besluiten die hun omgeving raken. Niet alleen gevestigde en goed georganiseerde belangen moeten gehoord worden, ook jongeren, toekomstige generaties en mensen die niet vanzelfsprekend deelnemen aan formele inspraak verdienen een herkenbare plaats in de besluitvorming. Met verschillende vormen van gesprek, zoals brede panels, uitdaagrecht (Right to Challenge), klankbordgroepen of open dagen, bouwen we voort op de goede ervaring die waterschap Vallei en Veluwe al heeft met participatie en inspraak.

Daarom willen wij:

- De resterende geborgde zetels afschaffen en toewerken naar een volledig democratisch gekozen waterschapsbestuur. De belangen van landbouw, natuur, inwoners en bedrijven blijven belangrijk, maar horen via het democratische proces te worden gediend.
- Inwoners, agrariërs, natuurorganisaties en bedrijven vroeg bij gebiedsprocessen betrekken;
- Jongeren vroegtijdig betrekken bij het werk van het waterschap. Dat kan door een 'Jeugddijkgraaf' of vergelijkbare jongerenrol in te stellen als herkenbaar gezicht voor jongerenparticipatie, werken met jeugdpanels en samenwerken met scholen en opleidingen over watereducatie.

3. **We zorgen voor een deskundige, sociale en lerende organisatie.** Om ambities waar te kunnen maken hebben we voldoende vakkennis nodig zodat het waterschap kennis en uitvoeringskracht heeft. We willen daarom een organisatie die deskundige medewerkers ruimte geeft, jonge mensen aantrekt en zelf voldoende kennis in huis houdt om een sterke publieke opdrachtgever en waterautoriteit te zijn.

Daarom willen wij:

- Blijven investeren in vakkennis en een leven lang leren door strategische samenwerking op te zoeken met onderwijs- en kennisinstellingen;
- Jonge professionals aantrekken via stage- en afstudeerplaatsen, ook rond nieuwe onderwerpen die volop in ontwikkeling zijn zoals klimaatadaptatie, data en digitale weerbaarheid;
- Een inclusieve werkgever zijn die kansen biedt aan mensen met verschillende achtergronden en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt;
- Ook bij aanbestedingen aandacht houden voor goed werkgeverschap en social return;

- Niet alleen meten wat we uitvoeren, maar vooral welk resultaat maatregelen opleveren, en bijsturen wanneer dat nodig is. Die lerende houding past bij de bestaande bestuurslijn van Vallei en Veluwe: *lerende doen, doende leren*.
- We ondersteunen en waarderen vrijwilligers die bijdragen aan het beheer van ons landschap of actief bezig zijn voor een leefbare wijk.

4. **Onze vitale waterinfrastructuur moet ook bij verstoringen blijven werken.** Gemalen, stuwen, waterkeringen, zuiveringen en meetnetten zijn steeds afhankelijker van elektriciteit, sensoren, software en digitale communicatie en besturing. Een cyberaanval, langdurige stroomuitval of probleem bij een leverancier kan daardoor direct gevolgen hebben voor waterveiligheid en schoon water. Data, algoritmen en kunstmatige intelligentie gebruiken we transparant en verantwoord; belangrijke besluiten blijft mensenwerk. Digitale en fysieke weerbaarheid horen daarom wat ons betreft bij de kerntaken van het waterschap.

   Daarom willen wij:
   - Kritieke digitale en operationele systemen beveiligen tegen cyberaanvallen, sabotage en uitval, en zorgen voor betrouwbare back-ups, herstelvoorzieningen en noodprocedures en regelmatig oefenen wat er gebeurt wanneer systemen uitvallen;
   - Afhankelijkheden van leveranciers, cloudvoorzieningen en verouderde systemen verkleinen en bij aanbestedingen veiligheid, continuïteit en digitale autonomie zwaar laten meewegen, inclusief minder afhankelijkheid van een beperkt aantal niet-Europese leveranciers;
   - Voldoende digitale en operationele kennis in eigen huishouden en data, algoritmen en kunstmatige intelligentie transparant en controleerbaar gebruiken, met mensen eindverantwoordelijk voor belangrijke publieke besluiten.

5. **Het waterschap geeft zelf het goede voorbeeld.** Van inwoners, agrariërs en bedrijven vragen we dat zij duurzamer omgaan met water, energie en grondstoffen. Dan moet het waterschap diezelfde verantwoordelijkheid ook in haar eigen organisatie, gebouwen, terreinen, catering en opdrachten waarmaken. Duurzaam en circulair handelen en maatschappelijk verantwoord ondernemen is daarom de norm bij inkoop, aanleg, beheer en bedrijfsvoering.

   Daarom willen wij:
   - Bij aanbestedingen niet alleen naar de aanschafprijs kijken, maar ook naar klimaatimpact, circulariteit, biodiversiteit, arbeidsvoorwaarden en kosten over de gehele levensduur;
   - Hergebruik vooropstellen en vervolgens kiezen voor gerecyclede of biobased materialen, zoals hennep, vlas of jute, of natuurvriendelijke oplossingen wanneer deze technisch geschikt en veilig zijn;
   - Samen met regionale producenten en kennisinstellingen praktijkproeven uitvoeren met biobased materialen en toepassingen;
   - In de eigen catering kiezen voor meer plantaardige, biologische, seizoensgebonden en – binnen de aanbestedingsregels – regionaal geproduceerde producten;
   - Afval, energie- en drinkwatergebruik binnen de eigen organisatie aantoonbaar verminderen;
   - Op daken, terreinen, zuiveringen en andere geschikte eigendommen zelf hernieuwbare energie opwekken of water vasthouden en infiltreren waar dit redelijkerwijs mogelijk is;
   - Energie en grondstoffen uit afvalwater en reststromen terugwinnen en methaan- en lachgasemissies actief verminderen;
   - Jaarlijks openbaar maken hoe de eigen organisatie presteert op klimaat, circulariteit, energie en duurzaam inkopen en maatschappelijk verantwoord en sociaal ondernemen;

- Zorgvuldig omgaan met waardevol waterstaatkundig erfgoed, zoals historische gemalen, sluizen en andere waterwerken, en waar mogelijk zoeken naar een nieuwe functie of herbestemming die behoud en maatschappelijke functie combineert.

6 Wat betekent onze koers voor u?

De keuzes in dit programma raken iedereen in Vallei en Veluwe, maar niet iedereen op dezelfde manier. Een inwoner in een kwetsbare wijk met verouderde infrastructuur heeft andere zorgen dan een agrariër met akkers op de flanken van de Veluwe, een bedrijf dat veel water gebruikt of een natuurbeheerder in een beekdal. Onze koers betekent daarom niet dat iedereen hetzelfde moet doen of dezelfde rekening krijgt. We kijken steeds naar wat er op langere termijn nodig is om het watersysteem als geheel robuuster en weerbaarder te maken, wat daarvoor nodig is, wie welke verantwoordelijkheid kan dragen en hoe de lasten eerlijk worden verdeeld. Haalbaarheid, draagvlak en sociale rechtvaardigheid staan daarbij voorop**.** Wie aantoonbaar bijdraagt aan het realiseren van een robuust watersysteem, verdient daarbij ook perspectief en onze ondersteuning.

1. **Voor inwoners betekent onze koers een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving.** We blijven investeren in sterke dijken, voldoende water en betrouwbare zuivering, maar bereiden dorpen en steden ook beter voor op hitte, droogte en extreme regen. Regenwater krijgt meer ruimte om in de bodem te zakken en groen en water helpen buurten koeler en aantrekkelijker te maken. Bij de bouw van nieuwe woningen moeten water- en klimaatrisico's vanaf het begin duidelijk zijn en meegenomen zijn in de inrichting van de openbare ruimte. Tegelijk moet waterbeheer betaalbaar blijven. Mensen met weinig financiële ruimte kunnen rekenen op een ruim sociaal vangnet. Inwoners krijgen bovendien eerder invloed op plannen die hun omgeving raken, op een moment dat er nog werkelijk iets te kiezen valt. Daar hoort ook eigen verantwoordelijkheid bij: bijvoorbeeld zuinig omgaan met water, regenwater vasthouden en de eigen omgeving waar mogelijk klimaatbestendiger maken. Het waterschap helpt inwoners daarbij met duidelijke informatie en waar mogelijk passende ondersteuning.

2. **Voor agrariërs en andere grondeigenaren betekent dit duidelijkheid én perspectief.** Boeren beheren een groot deel van ons landschap en zijn daarom onmisbaar voor het behoud van ons landschappelijk erfgoed en landbouw gebonden natuur en het vasthouden van water in droge en natte tijden. We willen langjarige afspraken maken over de bijdrage van agrariërs aan waterberging, een gezonde bodem, biodiversiteit of schoner water zodat duidelijkheid en perspectief ontstaat. Tegelijk zijn we eerlijk over de grenzen: niet iedere teelt en niet ieder watergebruik past op iedere plek, en het gebruik van bestrijdingsmiddelen gaat niet samen met natuurontwikkeling. Waar bestaande functies moeten veranderen, doen we dat niet van vandaag op morgen, maar voorspelbaar en met oog voor een haalbaar toekomstperspectief.

3. **Voor bedrijven en andere grote watergebruikers betekent onze koers zekerheid over de spelregels, maar ook meer eigen verantwoordelijkheid.** Een goed functionerend watersysteem is een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor de regionale economie. Daarom investeren we in waterveiligheid, voldoende water, betrouwbare zuiveringen en een weerbare watergerelateerde infrastructuur. Bedrijven die aantoonbaar water besparen, water hergebruiken of de belasting van het watersysteem verminderen, leveren daarmee ook een bijdrage aan de gezamenlijke opgave. Wie door groot watergebruik of vervuiling extra kosten voor het watersysteem veroorzaakt, draagt daar naar verhouding ook meer aan bij of bouwt de afhankelijkheid van grondwater af. Zo voorkomen we dat die rekening bij alle inwoners terechtkomt.

4. **Voor natuur, landschap en recreatie betekent het dat zij een volwaardige plaats krijgen in het waterbeheer.** Gezonde natuur is geen luxe, maar een uitgangspunt voor een goed functionerend watersysteem. Natuur helpt water vast te houden en te zuiveren en biedt ruimte wanneer tijdelijk veel water moet worden opgevangen. Daarmee kan zij ook kostbare technische maatregelen voorkomen of beperken. We herstellen daarom de essentiële groen-blauwe verbindingen en investeren in het herstel van beken, beekdalen, natte gebieden, natuurvriendelijke oevers en andere landschapselementen. Dat versterkt de biodiversiteit én maakt Vallei en Veluwe aantrekkelijker om in te wonen en te recreëren. Schoon zwemwater, bloemrijke dijken, wandel- en

vismogelijkheden en waardevol waterstaatkundig erfgoed dragen bij aan een landschap waarvan mensen kunnen genieten en dat tegelijkertijd beter functioneert als watersysteem.

5. **Voor gemeenten en andere overheden betekent onze koers dat het belang van water eerder en zwaarder wordt meegewogen.** Het waterschap treedt daarbij proactief op als waterautoriteit en brengt zijn kennis in voordat belangrijke ruimtelijke keuzes zijn vastgelegd. Woningen, wegen en bedrijventerreinen die nu worden aangelegd, staan er vaak nog tientallen jaren. Daarom willen we voorkomen dat vandaag keuzes worden gemaakt die morgen tot wateroverlast, droogteschade of hoge publieke kosten leiden. Nieuwe ontwikkelingen moeten de wateropgave die zijn veroorzaken direct oplossen in de ruimtelijke ordening en de extra kosten die zij veroorzaken niet afwentelen op anderen. Bij bestaande wijken en gebieden zoeken we juist samenwerking wanneer gezamenlijke investeringen meerdere publieke doelen dienen.

6. **Voor jongeren en toekomstige generaties betekent onze koers vooral dat we problemen niet doorschuiven.** We willen noodzakelijke investeringen niet uitstellen totdat schade groter is, oplossingen duurder worden of mogelijkheden om nog bij te sturen zijn verdwenen. Bij belangrijke keuzes kijken we daarom niet alleen naar wat vandaag gemakkelijk of goedkoop is, maar ook naar de gevolgen over tientallen jaren. Dat is voor ons goed rentmeesterschap: zorgvuldig omgaan met water, natuur én publieke middelen, zodat volgende generaties een gezond en veerkrachtig watersysteem erven in plaats van een steeds grotere rekening.

Zo betekent dezelfde koers voor verschillende groepen iets anders, maar het uitgangspunt is steeds hetzelfde: **een veilig en gezond watersysteem, eerlijke verdeling van kosten en verantwoordelijkheden en duidelijkheid over wat op lange termijn wel en niet mogelijk is.**